

Cap als cent anys d'estudi, memòria i territori

El Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca, nascut fa més de noranta anys per promoure la recerca en història local, ha esdevingut el centre d'estudis que vetlla per la investigació, la transmissió i el coneixement, en qualsevol àmbit, de la Garrotxa.

Text > ANNA PI VILÀ, historiadora

Fotos > PATRONAT D'ESTUDIS HISTÒRICS D'OLOT I COMARCA (PEHOC)

En ple juliol, ens trobem a Can Trincheria, a Olot. Miquel Àngel Fumanal, president del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca (PEHOC), improvisa una visita per la casa museu. Per si sola

ja val la pena: l'espai és espectacular. Durant el recorregut, s'hi afegeixen Andreu Reixach i Estel Batlle, secretari i vocal de l'entitat, respectivament. Coneixent-ne l'efecte, han deixat l'imponent pessebre per al final. Ara sí, ens

recollim a la sala cedida al PEHOC per parlar de la trajectòria de més de noranta anys i la vitalitat renovada del centre d'estudis.

Reculem fins al 1933, quan la ciutat ja acumulava més de mig segle d'una

>> Visita pels paratges on va viure Cristina Zalba, la masovera que va amagar un maqui al mas La Sala d'Oix durant cinc-cents vuit dies i finalment el va ajudar a travessar la frontera.

>> Marxa que commemora la retirada republicana de 1939, des de Sadernes fins a Sant Llorenç de Cerdans.

tradicció cultural excepcional: l'Escola paisatgística d'Olot l'havia consolidat com a referent artístic durant la segona meitat del segle XIX i hi havien confluït alguns dels artistes més destacats de Catalunya. Aquest ambient creatiu i intel·lectual és el que podria explicar l'anòmal naixement de l'entitat, que, a diferència de la majoria dels centres d'estudis sorgits d'iniciatives civils o acadèmiques, va ser impulsat directament per l'Ajuntament. En plena efervescència de la Segona República, tenia la voluntat de reconèixer i premiar els millors treballs d'història local. En aquell moment, es va fundar com a PEHO perquè es limitava només a Olot: «La Garrotxa no existia com a comarca i no hi havia la noció de capitalitat de res, tot i que Olot tenia un pes rellevant a la muntanya, perquè era la ciutat més gran del Pirineu», explica avui en Miquel Àngel.

La Guerra Civil va interrompre l'embranchada inicial i, com que era una iniciativa republicana, va ser esborrada. Tot i això, el propòsit es va reprendre l'any 1947 i el centre d'estudis es va refundar simplement traduint-ne el nom al castellà. Aleshores, el focus es va ampliar cap a la comarca i s'hi van impulsar nous àmbits d'estudi.

La revista *Pyrene*, publicada entre els anys 1949 i 1957, va ser una de les primeres plataformes de difusió i una de les principals accions d'aquesta etapa. Malgrat que va ser suspesa per les autoritats franquistes, encara en van veure la llum cinc números més entre 1962 i 1963.

Capitalitat garrotxina

Arran de la transició democràtica i la recuperació de la divisió territorial prefigurada abans de la guerra, el 1976 l'entitat va assumir la capitalitat comarcal com a Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca (és a dir, ara ja com a PEHOC). L'existència d'Amics de Besalú i el seu Comtat, un centre d'estudis amb una gran tasca d'investigació des dels anys cinquanta, no va comportar cap conflicte, sinó una confluència de la producció divulgativa sobre el mateix territori. Ben mirat, és il·lustratiu que alguns socis formin part de totes dues entitats, i fins quan no és així, en Miquel Àngel confirma que la participació és recíproca en les activitats o les publicacions que programen. De fet, fan difusió dels actes que organitzen mutualment.

És en aquest període que el PEHOC va iniciar la publicació dels *Annals*,

En plena efervescència de la Segona República, tenia la voluntat de reconèixer i premiar els millors treballs d'història local. En aquell moment, es va fundar com a PEHO perquè es limitava només a Olot.

que des d'aleshores han esdevingut la columna vertebral de la seva activitat. Aquests volums, que presentaven habitualment una miscel·lània d'articles de temes humanístics, ara recullen investigacions de qualsevol disciplina d'àmbit comarcal, en sintonia amb la idea fundacional. Ara bé, alguns també s'han concebut com a monogràfics, com ara els dedicats a la Guerra Civil o al Congrés de la Pedra Seca. Entre les iniciatives de la nova Junta, que es va renovar el 2019, els *Annals* s'han estandarditzat seguint el model dels de l'Institut d'Estudis Gironins i l'Institut d'Estudis Empordanesos.

>> Conferència a Can Trincheria.

El darrer relleu de càrrecs orgànics ha comportat que el patronat sigui el centre d'estudis amb la junta més jove de la província de Girona. En cap cas, però, no ha significat un trencament, ja que molts membres de l'anterior continuen ben actius. Entre tots tres destaquen la labor de Jesús Gutiérrez, antic president, que va liderar una autèntica revolució de l'entitat: «Som nans en les espatlles de gegants», conclou en Miquel Àngel. «Hem heretat autèntiques meravelles», assegura fent referència, sobretot, als premis que atorguen a treballs de recerca de batxillerat i cicles formatius de tot Catalunya: l'any 2000 es van crear els Premis Salvador Reixach en honor al professor de Santa Pau i membre del PEHOC, que guardonen set categories de

L'aposta en favor de les noves generacions és evident si tenim en compte que, des de fa tres anys, el Patronat dedica l'últim divendres de setembre a una trobada de joves investigadors i investigadores

l'àmbit de les humanitats, i el 2012 es fundaren els Premis Jordi Pujiula, en record a l'expressident del PEHOC, amb sis modalitats de l'àmbit científic. Cal afegir que s'atorga un premi especial per a les recerques dedicades a la comarca. Els Premis Salvador Reixach es lliuren en un acte públic que té lloc al poliesportiu de Santa Pau i els Premis Jordi Pujiula, a la Sala El Torín d'Olot, i consisteixen en un import econòmic i un lot de llibres. A banda d'això, impliquen la publicació d'un resum de l'estudi als *Annals* i la presentació de la investigació, segons l'àmbit, en el cicle de conferències «Reptes del segle XXI» o en el de «Grans interrogants de la ciència» (organitzat en col·laboració amb el consorci SIGMA de l'Ajuntament d'Olot, l'Associació As-

tronòmica de la Garrotxa i l'Espai Cràter). Representen, doncs, una oportunitat d'iniciar-se en el món de la recerca, però —tal com destaca l'Andreu— també una eina de connexió entre el món educatiu, associatiu i empresarial, aquest darrer involucrat en el patrocini dels premis. L'aposta en favor de les noves generacions és evident si tenim en compte que, des de fa tres anys, el patronat dedica l'últim divendres de setembre a una trobada de joves investigadors i investigadores, siguin de batxillerat o de la universitat, en la qual conviden a presentar una intervenció de quinze minuts a Can Trincheria. S'acompanyen de la presentació magistral d'algun professional de la recerca, vinculat a l'entitat o no, sobre la seva experiència en aquest camp. Al llarg de l'any, el PEHOC també ofereix presentacions de llibres i conferències més enllà dels cicles, excursions i visites culturals, segons les inquietuds dels membres i en conjunt amb altres entitats, o actua com a plataforma d'activitats culturals quan els ho sol·liciten. Des de fa dos anys,

acull congressos d'altres entitats: per exemple, la Societat Andorrana de Ciències hi va celebrar les Trobades Culturals Pirinenques i s'hi va organitzar un congrés del Grup d'Estudis Etnopoètics de l'IEC. Encara, s'implica en consultes d'altres centres d'àmbit espanyol, com és el cas del projecte de recerca de la Universitat de la Corunya sobre les revoltes populars de la Guerra del Francès i la invasió napoleònica.

El cor del centre d'estudis són, tanmateix, les diverses seccions. La d'Arqueologia actualment treballa sobre els molins de la Vall de Bianya; la de Contemporània fa recerca sobre la Guerra Civil a la Garrotxa, i la de Ciències fa poc que ha dut a terme un estudi important sobre rapinyaires. Alguns d'aquests projectes donaran fruit en forma de llibre aquest 2026, però cal dir que el PEHOC també s'ha endinsat en el món audiovisual i ha participat en documentals sobre figures com el maqui Cisquet (*Cisquet i el seu germà*) o Cristina Zalba (*508 dies*) i en *Des del silenci: Els garrotxins als camps nazis*.

De tot plegat, en fa ressò, sigui entre els socis o altres seguidors, a les xarxes socials: «Tenim Instagram, Facebook, X, WhatsApp i un web, que

està en procés de millora», exposa el president. Amb les restriccions de la covid, es van capbussar a YouTube, on penegen les intervencions dels cicles de conferències, i «Grans interrogants de la ciència», concretament, hi té un canal propi. A banda d'això, miren de ser presents en els mitjans de premsa, ràdio i televisió locals.

Un gran volum de feina

Arribats aquí, sembla evident que el Patronat exigeix un gran volum de feina. A més dels projectes i activitats puntuals, s'hi afegeix l'organització dels premis, els cicles de conferències i els *Annals*, les comissions dels quals es reuneixen al llarg de gairebé tot l'any. Els membres associats, siguin persones, ajuntaments i entitats locals o empreses patrocinadores, són qui la fan possible. Per exemple, tant l'Andreu com l'Estel, a més de ser part de la Junta, formen part de diverses seccions i comissions de treball, i l'Andreu fa broma dient que això li deixa pocs caps de setmana lliures. D'altra banda, l'Estel assegura que l'ambient hi ajuda i la fan ben de gust. Aquesta feinada voluntària només es veu compensada per la possibilitat genuïna de poder

difondre el coneixement i el patrimoni de la Garrotxa. En aquest sentit, la declaració del PEHOC com a entitat d'utilitat pública (DUP), actualment en tràmit, obriria noves vies de finançament i reconeixement institucional i avantatges per als socis.

En qualsevol cas, el PEHOC no treballa sol. A banda de col·laborar amb entitats de naturalesa diversa, com es fa palès més amunt, des de fa deu anys forma part de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana (CCEPC). Aquesta associació aglutina més de cent trenta centres d'estudis d'arreu dels Països Catalans i estén una xarxa que els permet compartir metodologies, recursos i experiències. De fet, en Miquel Àngel també és a la junta d'aquesta entitat.

Així és com, nou dècades després, el PEHOC sembla decidit a celebrar el centenari submergit en la promoció incansable de la recerca; en la tasca de transmissió —i preservació, per tant— del coneixement de la comarca. La Junta, però, no hi té els ulls posats. Abans hi ha molts fronts oberts per atendre; passos que cal fer amb presència, perquè cada un és estimulants, i alhora rellevant, per fer més descobertes.

>> Acte d'instal·lació de les llambordes de memòria a Santa Pau.